

ВІДЗИВ

офіційного опонента на дисертаційне дослідження

Любіної Любові Анатоліївни

„Гендерні особливості формування професійної компетентності майбутніх лікарів”, представлене на

здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Актуальність представленого дослідження зумовлена поглибленням соціально-освітніх трансформацій в Україні в умовах євроінтеграції, демократизацією суспільного життя, необхідністю підготовки високоосвічених, конкурентоспроможних майбутніх фахівців у стінах вузу, процесами особистісного самовизначення молодих людей у сфері традиційної та егалітарної культур. Звернення авторки дослідження до гендерного аспекту процесу формування професійної компетентності майбутніх лікарів в контексті “генези здійснення особистості” (С.Д.Максименко) відповідає запитам сучасної психологічної науки, оскільки дає змогу дослідити психологічні механізми соціалізації та диференціації статей як важливої проблеми новітнього напрямку гуманітарного знання - гендерної психології, розкрити шляхи формування егалітарної свідомості студентської молоді з метою її успішної адаптації до особистісного, професійного та громадянського життєздійснення.

З огляду на це, предмет дослідження Любіної Любові Анатоліївни, гендерні особливості формування професійної компетентності майбутніх лікарів у процесі професійної підготовки у ВМНЗ, є вкрай важливим для теорії і практики психолого-педагогічної науки.

На всебічному аналізі підходів з позиції гуманістичної, когнітивної та генетичної психології до проблеми професійної підготовки лікарів, представленого в першому розділі дисертації, її авторка обґрунтовано доводить, що ефективність процесу набуття професійної компетентності майбутніми лікарями під час навчання в університеті залежить від активізації їх особистісного потенціалу з урахуванням гендерних характеристик та цілеспрямованих методів впливу на основні види та компоненти фахової компетентності. Дисертанткою показано, що персоналізація статевої ролі «Я» як універсального відображення особистістю своїх фемінно-маскулінних властивостей пронизує весь процес навчально-професійної діяльності студентів-медиків, створюючи основний зміст фахової діяльності та міжособистісних взаємин: від маніпуляційного стилю відносин суб'єкт-об'єктного спілкування до розгортання діалогічного спілкування з позиції рівноправності «Я-ТИ». У регулюванні цього інтерактивного процесу виокремлені гендерні особливості майбутніх лікарів, які розглядаються у суб'єкт-суб'єктній взаємодії ключовими ознаками асертивної поведінки та демократичності відносин у професійній діяльності медичних працівників.

Авторка виявляє коректне ставлення до понятійної бази дослідження, що свідчить про ґрунтовність і виваженість дослідницької позиції. У дисертації проаналізовано сучасний стан вітчизняних та зарубіжних досліджень з озвученої проблеми; чітко визначено теоретико-методологічні основи власного дослідження. Варто відзначити системність розгляду здобувачкою професійної компетентності як інтегральної характеристики фахової компетентності майбутнього лікаря, створення спеціально організованого навчального середовища – своєрідного формувального експерименту, когерентного потребам гармонійного розвитку особистості студентів в соціокультурному середовищі ВНЗ.

Показано, що в структурі професійної компетентності майбутнього лікаря виокремлені основні види та компоненти: ціннісно-мотиваційний, операційно-діяльнісний, поведінковий, комунікативний, когнітивний, рефлексивно-творчий, які виступають в якості критеріїв оцінки рівня її розвитку. З огляду на це, дисертанткою приділено значну увагу дослідженню гендерних характеристик майбутнього медичного фахівця, які забезпечують презентацію індивідуальної суб'єктної реальності, «сформованість метакогнітивного досвіду» (Н.В.Чепелева), що дозволяє ефективно й творчо застосовувати різноманітні техніки і технології, аналізувати і використовувати в практичній роботі особистісний досвід життєвих переживань та їх пізнання.

Позитивно оцінюючи побудову авторкою структурно-функціональної моделі професійної компетентності, віддаємо належне психолого-педагогічній стратегії організації дослідження, яка дозволила Любіній Л.А. простежити динаміку уявлень студентів-медиків різної статі про професійну компетентність, її складові та рівні розвитку в умовах традиційної фахової підготовки. Досить ретельно у другому розділі дисертаційної роботи описані узагальнені результати обробки первинного матеріалу (психодіагностичний інструментарій склав 7 методик). Представлено професійні та особистісні якості в портреті компетентного лікаря, визначено «чоловічі» та «жіночі» лікарські спеціальності, виявлені гендерні тенденції у міжособистісній взаємодії «домінування» для юнаків та «добррозичливість» для дівчат, що дозволило констатувати факт недостатнього рівня сформованості фахової компетентності майбутнього медичного фахівця та дилему гендерного самовизначення у студентському віці. Всі наукові висновки логічно випливають з емпіричних даних, які мають статистичну достовірність (представлені у 28 таблицях). Обрані схеми математичного аналізу адекватні матеріалу, а їх обсяг достатній для виведення науково обґрунтованих закономірностей та висновків.

Вагомим практичним здобутком є подана авторкою психолого-педагогічна модель процесу формування професійної компетентності майбутніх лікарів у вищих навчальних медичних закладах на засадах особистісно-інтегративного підходу, представлена у третьому розділі дисертації, спрямована на підготовку конкурентоспроможних медичних фахівців з високим рівнем сформованості професійної компетентності,

професійну й особистісну самореалізацію. У ньому розкриті принципи формування професійної компетентності майбутніх лікарів під час спеціально організованого особистісно-орієнтованого навчання, діалогічні засади підготовки (принцип психологічної рівності статей, розвитку індивідуальності, особистісного потенціалу, незалежно від статевої належності) та інтерактивні методи взаємодії, результати формувального впливу на розвиток необхідних внутрішніх ресурсів особистості фахівця медичного профілю для конструктивного вирішення професійних завдань.

Дисертанткою обґрунтовано та статистично доведено ефективність гендерно-орієнтованої тренінгової програми в навчальному процесі, результатом якої є набуття студентами медиками необхідних умінь та навичок асертивної поведінки як способу вдосконалення фаховості лікаря. У роботі, зокрема в р.3.3 та р. 3.4, аргументовано розкриті результати експериментального навчання, здійснено докладний аналіз динаміки основних структурних компонентів та видів професійної компетентності студентів-медиків. Показано, що цілеспрямоване формування професійної компетентності майбутніх лікарів здійснюється через моделювання різноманітних навчальних задач, які активізують соціальну перцепцію, емпатійні та рефлексивні процеси. Дисертанткою підтверджено зв'язок між особливостями організації навчальної діяльності та процесом формування професійної компетентності майбутнього лікаря. У підсумку якісно-кількісного аналізу всього масиву отриманих даних, авторкою дослідження встановлено статистично достовірне збільшення показників основних видів та структурних компонентів професійної компетентності студентів-медиків експериментальної групи.

Результати дисертаційної роботи переконливо доводять доцільність й ефективність запропонованої здобувачкою особистісно-орієнтованої моделі розвитку професійної компетентності медичного фахівця із врахуванням гендерного чинника, яка може бути інтегрована в навчальний процес як узагальнений вірець майбутньої професійної діяльності. Авторкою показано, що активна творча позиція учасників експерименту в межах тренінгу створила можливість не тільки виступати його активними виконавцями, а й, головне, відчувати себе суб'єктом професійної діяльності та її вдосконалення.

Обґрунтованість одержаних в роботі положень, висновків та рекомендацій забезпечена застосуванням цілого комплексу експериментів констатувального та формувального характерів, їх відповідністю чітко визначеній теоретико-методологічній базі та завданням дослідження. Основні його ідеї логічно доведені до практичного впровадження. Дисертантка переконливо ілюструє, що формування професійної компетенції неможливе без врахування гендерних характеристик професійного становлення майбутніх лікарів та ефективності застосування спеціальних методів тренінгового впливу та особистісно-орієнтованого навчання. В дисертації окреслено подальші перспективи розробки проблеми.

Позитивно оцінюючи наукове та практичне значення результатів дисертаційного дослідження Любіної Л.А., вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та пропозиції:

1. У першому розділі, зокрема 1.1. та 1.2 здобувачкою представлений глибокий теоретичний аналіз професійної компетентності, її структури та видів. Проте, менше уваги приділено особливостям гендерного виміру розвитку особистості-професіонала. Робота значно б виграла, якби повніше та чіткіше були окреслені аналізовані поняття у міждисциплінарному спектрі, зокрема, з точки зору формування гендерної компетентності, гендерної сенситивності та гендерної толерантності у майбутніх фахівців-медиків як ключових у контексті егалітарної освітньої парадигми.

2. У другому розділі роботи велика увага приділена аналізу результатів емпіричного дослідження гендерних особливостей професійної компетентності майбутніх лікарів, здійсненого за допомогою потужного психодіагностичного інструментарію з переважанням стандартизованих опитувальників. На нашу думку, оскільки у студентському віці відбувається конструктивне самовизначення та само творення індивіда, у розглядуваній проблемі доцільніше було б більше уваги приділити саме наративним конфігураціям як об'єктивації особистісних смислових конструктів молодих людей - дівчат та юнаків у набутті фахових компетентностей, інтерпретації психологічних механізмів персоналізації гендерного Я у системі егалітарних та традиційних гендерних координат, що значно б збагатило дане дослідження та допомогло б підкреслити універсальність представлених наукових фактів.

3. Представлений у другому розділі опис результатів констатувального експерименту, на нашу думку, слід було б представити в узагальненій таблиці, що сприяло б кращій візуалізації емпіричного матеріалу.

4. Розроблена авторська методика спецкурсу та гендерно-орієнтованого тренінгу спрямована на формування основних компонентів професійної компетентності майбутніх лікарів - ціннісно-мотиваційного, комунікативного, поведінкового та рефлексивно-творчого компонентів. Ми вважаємо, що поширення гендерно-освітніх технологій крізь призму трикутника знань «освіта-наука-інновація» у вищі навчальні заклади не лише медичних, а й інших профілей, сприяло б розширенню егалітарно-ціннісного світогляду особистості-професіонала, культуротворчого ментального простору всіх учасників університетської взаємодії, формуванню гендерної культури студентської молоді, що підвищило б вузівський потенціал гуманітарної освіти у розробці продуктивних шляхів опрацювання цієї складної і багатогранної проблеми.

5. Робота переобтяжена додатками (с.211–с. 300). На нашу думку, слід було б перенести в основну частину роботи, а саме у розділ 3, деяку частину інформації, що міститься в додатках та висвітлює результати формування експерименту.

Загалом, висловлені зауваження та пропозиції не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження як цілісного, завершеного наукового доробку. Публікації авторки (23) та автореферат відповідають тематиці рукопису дисертації і розкривають його зміст.

На підставі вищезазначеного можна констатувати, що дисертаційне дослідження „Гендерні особливості формування професійної компетентності майбутніх лікарів”, повністю відповідає вимогам МОН України щодо присудження наукових ступенів, а його авторка, Любіна Любов Анатоліївна, заслуговує на присвоєння їй наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Доктор психологічних наук,
професор, завідувач кафедри психології
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

Handwritten signature of O. M. Kikinezhdi

О. М. Кікінезді

